

ISTORIA CUVINTELOR

IX. Numele lunilor în România

Spre deosebire de numele zilelor care sunt toate moștenite din latină, numele lunilor din română nu s-au păstrat din latină, în contrast cu situația din celelalte limbi romanice. Situația se explică prin faptul că în sec. VI și VII, viața bisericească s-a dezorganizat total pe teritoriul de „formare” a poporului român. Mulți termeni creștini referitori la organizația bisericească (superioară sau accesorie) și la monahi au dispărut, în timp ce s-au păstrat în toate celelalte limbi romanice. În legătură cu această dezorganizare stă și pierderea numelor de luni importante pentru calendarul creștin.

Calendarul a avut un rol important în viața religioasă. Numele oficiale ale lunilor au fost împrumutate pe cale literară din greacă prin slavonă, limba bisericii ortodoxe. Astfel sunt *ianuarie*, *februarie* – până la *noiembrie*, *decembrie*. Originea slavonă a numelor de luni este mai evidentă în formele vechi a unor nume: *februarie*, *septemvrie*, *noiemvrie*, *dechemvrie*, la care se poate adăuga și *ghenarie* pentru *ianuarie*. Formele actuale de felul lui *februarie*, *septembrie*, *noiembrie*, *decembrie* sunt recente din sec. XIX modelate după latină; *ianuarie* este și el împrumutat recent din latină.

Pe lângă aceste nume greco-slavone în popor s-a păstrat o nomenclatură româno-latină.

Pentru „ianuarie” avem *căringar* ce continuă direct lat. *calendarium* „care se ține la calendele” (calendele lui *ianuarie* au fost confundate cu serbările Crăciunului, care se țineau în luna ianuarie. Colindele la romani erau întâia zi a lunii, împrumutat din lat. *calendae* Expresia *la calendele grecești* „la Paștele calului”, a apărut pentru că grecii nu aveau „calende”) s-a restrâns la prima lună a anului. Termenul literar *calendar* a ajuns la noi prin gr. *kalendari* pătruns prin biserică și devenit popular. Termenul sinonim al lui *căringar*, *gerar* „luna gerului”, este o etimologie populară din *genar* care are la origine gr. *ghenari*.

Pentru „februarie” s-a moștenit *făurar* din lat. *februarius*. *Marț* sau *mărțișor* < lat. *martius*.

Prier este și el moștenit din lat. *aprilis* (prezintă rotacismul, adică schimbarea lui *-l-* în *-r-*, ca în toate elementele moștenite).

Florar sau *luna lui prătar* „luna livezilor” (*prat* < lat. *pratium*) sunt termeni pentru „mai” (prima zi de mai se numește *arminden* < v.sl. *Jeremiinu dini* „ziua Sfântului Ieremia”).

Pentru „iunie” avem *cireșar* sau *cireșel*, iar pentru „iulie” se folosește *luna lui cuptor*.

Mai multe sinonime pentru „august”: *gustar*, formă populară din lat. *augustus* (este numit și *gustea*), *măsălar* „luna secerișului”, derivat de la lat. *messis* „recoltă” (în aromână i se spune *alunar* „luna când se culeg alunele”).

Este cunoscut termenul *răpciune* „septembrie” despre care cei mai mulți cred că este un cuvânt moștenit din latină și

anume din *raptio*, *-onem* „șterpeală, jaf” interpretat ca „luna culesului viei”. Aceeași lună mai are și numirea populară de *vinicer* „luna vinașurilor” (< lat. *vinaceum*), la fel ca la aromâni care îi spun *yinar* < *yin* „vin” sau *aăizmăëium*, adică luna *aiazmei* „culesul viei”. Observ că în franceză avem *vendémiaire* „luna septembrie”, în calendarul republican, derivat de la *vendange* < lat. *vindemia* „culesul viei”.

Brumar mic sau *brumărel* „octombrie” este un derivat românesc de la *brumă* < lat. *bruma* „timp de iarnă”! Forma *brumar* înseamnă „noiembrie”.

În sfârșit, pentru „decembrie” avem *undrea* sau *andrea*; se pare că are la origine numele Sfântului Andrei care se sărbătorește la 30 noiembrie. Numele Andrei pentru „decembrie” este folosit și în alte limbi (slovenă, maghiară, albaneză).

Numirile populare au fost uneori întrebuițate chiar și în scrierile religioase, așa cum este *Omiliarul lui Coresi* (1580), în care apar *marț*, *prier* și *răpciuni*.

Henri Matisse – *Bouquet of Flowers on the Veranda*